

Nitel Araştırma

Eyleme Dökme: İntihar Girişiminde Bulunan Bireylerin Deneyimlerinin İncelenmesi Üzerine Nitel Bir AraştırmaEylül Ceren HEKİMOĞLU^{1*}, Duygu CANTEKİN²¹ Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye.² Nişantaşı Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye.**Makale Bilgisi****Anahtar kelimeler:**

Lacanyen psikanaliz, eyleme dökme, intihar girişimi, yorumlayıcı fenomenolojik analiz

Öz

İntihar davranışı kişinin kendini öldürme niyeti ile eylemlerde bulunması ve bu eylemleri gerçekleştirmeyi düşünmesi olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte ana akım psikoloji çalışmaları, intiharı açıklamak üzerine çalışmalar yapmakta ve bu bağlamda çoğunlukla hipotez test etme veya fen bilimlerinden gelen deneysel yöntemleri kullanmaktadır. Her ne kadar bu çalışmalarda intihar doğrusal ilerleyen bir neden sonuç terminolojisi içerisinde ele alınmış olsa da intihar davranışı, çok yönlü bir fenomen olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada intihar davranışını açıklamaktan ziyade intihar davranışının birey için anlam ve/ya anlamlarına odaklanılmıştır. Bu amaçla, çalışma kapsamında son iki sene içinde intihar girişiminde bulunmuş, üniversite öğrencisi olan dört katılımcıyla yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde, katılımcılar için intihar davranışının anlamına, süreçteki duygu ve düşüncelerine ve bu sürece dair yorumlamalarına odaklanılmıştır. Görüşmelerin analizi, katılımcıların yaşadıkları deneyime nasıl anlamlar yüklediğini anlamayı amaçlayan Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz yöntemi ile yapılmıştır. Analizler sonucunda dört tema elde edilmiştir: “Mesaj vermek”, “Yakın Birinin Eksikliği”, “Kontrol kaybı” ve “Anneye yönelik olumsuz duygular”. Temalar, Lacanyen psikanaliz yaklaşımı çerçevesinde tartışılmış ve bütün temalar, Başka ile ilişkilene sonucunda, eyleme dökme üzerinden açıklanmıştır. Katılımcıların, Başka’ya olan mesajlarını simgesel düzen içerisinde iletmede, yani dile dökmekte başarısız oldukları düşünülmüştür. Bu durum, simgesel düzen içerisinde Başka’nın kendisine sağır olduğunu düşünen öznenin mesajını eylemleri üzerinden Başka’ya iletmeye çalışması olarak yorumlanmıştır.

Abstract**Keywords:**

Lacanian psychoanalysis, acting out, suicide attempts, interpretative phenomenological analysis

This research aims to provide an in-depth understanding about people who attempt suicide and how they experience suicidal periods. The study focuses on the meaning(s) behind suicidal behaviour for the individual. It also focuses on exploring how individuals engaging in suicidal ideation and behaviour regarding themselves. Semi-structured interviews were conducted with four university students who attempted suicide in the past two years. Transcripts were analyzed using Interpretative Phenomenological Analysis (IPA). The IPA aims to explore in detail the participants’ personal lived experiences and how participants make sense of those personal experiences. Four main themes emerged from the data analysis. The first theme is giving a message. The second theme is the lack of people who have a close relationship with the participant. The third theme is the sense of losing control. The last theme is negative emotions towards mothers. These themes have been discussed in light of Lacanian Psychoanalytic perspectives. All the themes were explained by their relationship with the Other and the notion of acting out. To conclude, participants who failed to convey their messages in a symbolic way were thought to send their messages through their acts that is, through their suicide attempts.

* Sorumlu Yazar, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye.

e-posta: uzmpsk.eylulhekimoglu@gmail.com

DOI: 10.31682/ayna.810304

Gönderim Tarihi (Received): 13.10.2020, Kabul Tarihi (Accepted): 02.12.2020

2148-4376

Giriş

Kişinin kendini öldürme niyeti ile eylemlerde bulunması veya bu eylemleri gerçekleştirmeyi düşünmesi intihar davranışı olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda tamamlanmış intiharlar, intihar girişimleri ve kişinin kendini öldürmeye yönelik tüm duygu, düşünce ve planları intihar davranışı olarak değerlendirilmektedir (Öncü, 2019). Tüm dünyada ciddi bir halk sağlığı tehdidi oluşturan intihar davranışı nedeniyle yılda yaklaşık 1 milyon kişinin hayatını kaybettiği tahmin edilmektedir (Nock ve ark., 2008). Bu nedenle intihar davranışına yönelik araştırmalar intihar davranışını belirleyen risk faktörlerini tanımlamak üzerine yoğunlaşmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) intihar davranışıyla ilişkili olarak “bireysel etmenler, ilişkisel etmenler, yaşanan çevreyle ilgili etmenler, toplumsal etmenler ve sağlık sistemiyle ilgili etmenler” olarak beş basamaklı bir risk faktörü zinciri tanımlamıştır (Öncü, 2019). Bu anlamda genetik ve biyolojik yatkınlık, depresif semptomlar, uyku bozuklukları, psikiyatrik rahatsızlık, madde ve alkol bağımlılığı, sosyal izolasyon ve yalnızlık, ilişki problemleri gibi faktörler intihar davranışları ile yakından ilişkilendirilmektedir (Crocker, Clare ve Evans, 2006). Ancak tüm bu risk faktörleri tanımlamalarına rağmen, intihar davranışına yönelik önleyici çalışmaların yetersiz kaldığı görülmektedir. Biyolojik olarak oldukça güçlü bir yaşam itkisine sahip olan insanın (Sercan, 2019) yaşamına son vermesi hangi bağlamda bu kadar baskın gelebilmektedir?

Bilinçdışı arzuyu ön plana alan psikanalitik yaklaşım, intihar davranışını ele alırken basit ve gözle görülür neden sonuç ilişkileri yerine bilinçdışı işleyişi ele almanın önemini vurgulamaktadır. Bu haliyle, psikanalitik yaklaşımın intihar davranışının nedenlerini anlamada oldukça kapsayıcı olduğu söylenebilir (Canbolat ve Gençöz, 2019). Psikanalizin kurucusu olarak tanınan Freud, Yas ve Melankoli adlı eserinde (Freud, 2019) intihar davranışını, kişinin başkasına duyduğu saldırganlığı kendisine yöneltmesi olarak açıklamaktadır. Freud’a göre saldırganlığın kaynağını bir başkası yani dışsal bir obje oluşturmakta ancak bu saldırganca hisler öznenin kendisine yönelmektedir (Lees ve Stimpson, 2010). Bununla birlikte Freud’a göre bu saldırganca hisler ölüm itkisi ile yakından ilişkilidir. Freud, ölüm itkisini “organizmanın organik, canlı olmadığı sürece dönme eğilimi” olarak tanımlamaktadır. Freud’a göre ölüm itkisinin temel amacı organik ve yaşayan varlığı öldürmektir (Freud, 2019). Bununla birlikte, öznenin kendisine zarar vermesine yönelik tüm davranışları ile doğrudan ilişkili olan ölüm itkisi, bağlantıları koparmak ve *şeyleri* yok etmek yönünde güçlü bir eğilime neden olurken, asla saf bir halde bulunmadığı için yaşam itkisiyle iç içe geçerek öznenin duygulanıma etki etmektedir (Evans, 2006). Bu anlamda psikanalitik

yaklaşımına göre öz-yıkıcı bir davranış olan intihar davranışı da ölüm itkisinin bir ifadesi olarak yorumlanmaktadır (Canbolat ve Gençöz, 2019).

Bununla birlikte, öznenin başkasına duyduğu saldırganca hislerin öznenin kendisine yönelmesini sağlayan birtakım mekanizmalar bulunmaktadır. Bunlardan ilki içselleştirme (*internalization*) mekanizmasıdır (Lees ve Stimpson, 2010). Freud'a göre, haz ilkesi nedeniyle itkilerimiz bir nesneye bağlanmaktadır ve bu bağlanmanın artması, haz itkisi ile çift-değerli bir ilişkiye sahip olan ölüm itkisini provoke etmektedir. Bu bağlamda, Freud intihar davranışını aşırı bağlanılan ve içe atılan nesneyi yok etmenin bir yolu olarak tanımlamaktadır (Canbolat ve Gençöz, 2019). İkinci mekanizma ise kendinden kopma (*detachment from self*) olarak adlandırılmaktadır. Freud'a göre ego kendini ancak dışarıdaki bir nesne gibi gördüğü zaman öldürebilmektedir (Lees ve Stimpson, 2010). Böylelikle özne dışsal bir objeye duyduğu saldırganlığı, dışsal bir obje olarak algıladığı kendisine yöneltmektedir (Freud, 1917). İntiharla ilişkili son mekanizma ise eyleme dökme (*acting out*) olarak adlandırılmaktadır. Psikanalitik bakış açısına göre, eyleme dökmede kişi çocukluk travmasını yeniden sahnelemekte ve geçici bir rahatlama sağlamaktadır. Bu anlamda, eyleme dökmenin travmayı sembolize ettiği söylenmektedir. Nitekim, kişi gerçek travma deneyimi ile eyleme dökme davranışı arasındaki ilişkinin farkına varamayacağı için, eyleme dökme davranışının sebebini de anlamamaktadır (Lees ve Stimpson, 2010). Bununla birlikte, psikanalitik alan yazında farklı terminolojisi ile öne çıkan Lacan; eyleme dökmeyle dair bu tanımın doğru ancak eksik olduğunu belirtmektedir. Lacan'a göre eyleme dökme davranışı aynı zamanda Başka ile ilişkilidir. Başka'nın özneyi dinlemeyi reddettiği durumda, özne kendini dille ifade edemez ve eylemleri ile söz almak durumunda kalır. Bu haliyle, eyleme dökme davranışının Başka'ya yöneltilen bir mesaj özelliği de taşıdığı söylenebilir (Evans, 2006).

Lacan intihar davranışını Freud'dan farklı olarak ego oluşumuyla ilişkilendirmektedir (Evans, 2006). Lacan'a göre ayna evresinden önce çocuk, bütüncül bir beden ve benlik algısına sahip değildir. Ayna evresi ile başlayan süreçte, aynadaki tutarlı görüntü çocuk için ideal benlik algısını oluşturmaktadır. Bu anlamda Lacan, aynadaki imge ile ideal-egosunu yapılandıran çocuğun imgesel bir yansıtma yaptığını ve çocuğun bu şekilde, aynadaki ideal görüntüsü ile özdeşleştiğini belirtmektedir. Nitekim, çocuğun aynadaki tutarlı görüntüsü ile kendi parçalı görüntüsü arasındaki fark, Lacan'a göre çocuktaki "saldırganlık, aşk, kıskançlık, nefret" gibi duyguların temelini oluşturmaktadır. Aynadaki imge ile bebeğin özdeşleşmesi sonucu ayna evresi sona ermektedir. Bununla birlikte Lacan, narsizmi aynadaki imgeye karşı hissedilen erotik çekim olarak tanımlamaktadır. Her ne kadar bebek kendi imgesi karşısında büyülense de aynadaki imgesi ve kendi parçalı görüntüsü arasındaki fark, bebeği parçalanma tehdidi ile karşı karşıya bırakmaktadır. Bu anlamda Lacan narsisizmin saldırgan özellikler barındırdığını

belirtirken, aynadaki imgeye olan erotik-saldırgan özellikler gösteren hayranlığın da kişinin kendi kendine zarar vermesi ile oldukça ilişkili olduğu belirtmektedir (Canbolat, Uçar, Aydoğ ve Gençöz, 2020).

Lacan'a göre ayna evresinde ebeveynlerinin dili kullanımıyla birlikte, çocuk simgesel düzenin içine girmekte ve bu süreçte çocuk için imgesel düzen tekrar yazılmaktadır. Bu anlamda, imgesel düzende konumlanan "saldırganlık, aşk, kıskançlık, nefret" gibi duyguların yerini simgesel düzende konumlanan "idealler, otorite figürleri, yasa, performans, başarı, suçluluk" gibi kavramlar alacaktır (Canbolat, Uçar, Aydoğ ve Gençöz, 2020; Fink, 1997). Başka'nın bakışını içe alarak ego-idealini oluşturan çocuk, kendini Başka'nın onu gördüğü gibi ayna imgesi üzerinden tanımlayacaktır. Bu anlamda, Lacan'a göre intihar davranışının temelinde Başka'nın arzusu bulunmaktadır. Başka'nın arzusuna uygun olarak kendini ayna imgesi üzerinden tanımlayan özne; bunu kendini Başka'ya onaylatmak için yapmaktadır. Lacan'a göre bu onaylatma arzusunun temelini de ölüm itkisi oluşturmaktadır (Canbolat, Uçar, Aydoğ ve Gençöz, 2019).

Lacan, intihar davranışını anneyle ayrışmanın olmadığı, simbiyotik ilişkinin sürdürüldüğü zamana dönmek için yapılan bir girişim olarak tanımlamaktadır. Simgesel düzenden çıkarak, dilin ötesine yani gerçek düzleme geçmeyi amaçlayan özne, kayıp objeyle tekrar birleşme arzusu içerisindedir. Bu bağlamda Lacan'a göre intihar davranışı eyleme geçme (*passage a lacte*) özelliği göstermektedir. Eyleme geçme; öznenin simgesel ağdan çıkması ve sosyal bağların çözülmesi olarak tanımlanmakta ve özne bu geçiş anında *saf bir nesne* halini almaktadır (Hekimoğlu ve Bilik, 2020). Bununla birlikte Lacan, tamamlanmış intihar ve intihar girişimlerini Başka ile olan ilişkileri bakımından farklı olarak değerlendirmektedir. Lacan'a göre bazı intihar girişimleri eyleme dökme özelliği de gösterebilmektedir. Öznenin Başka'ya yönelik mesajını simgesel düzen içerisinde iletmediği durumlarda öznenin mesajını eylemleri yoluyla iletmek durumunda kaldığını belirten Lacan, eyleme dökme öznenin eyleme geçen öznenin aksine hâlâ Başka ile ilişki içerisinde olduğunu belirtir. Bu bağlamda eyleme dökme Başka'ya olan bağlılığı doğrulamak adına yapılırken, eyleme geçme ise Başka'dan ayrışabilmek için gerçekleştirilmektedir (Soleim, 2012).

Bu çalışmada intihar davranışını anlamak amacıyla, intihar girişiminde bulunmuş bireylerin deneyimlerine odaklanılmış ve katılımcılardan alınan öznel bilgilerin değerli olması nedeniyle nitel bir araştırma yapılmıştır. Katılımcıların, intihar girişimleri ve sonrasında süreçte ait deneyimleri; öznenin bu sürece atfettiği anlamı anlamak amacıyla Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz (YFA) yöntemi ile analiz edilmiş (Smith ve Osborn, 2003); ortaya çıkan temalar ise Lacanyen psikanaliz yaklaşımı ağırlıklı olmak üzere, psikanalitik kuram temelinde yorumlanmıştır.

Metodolojik Arka Plan

2005-2007 yılları arasında, ana akım uluslararası intihar odaklı dergilerde yayımlanan çalışmaların yüzde üçünden daha azında nitel yöntemler kullanılmıştır. Ana akım psikoloji çalışmaları çoğunlukla intiharı açıklamak üzerine çalışmalar yapmakta ve bu bağlamda çoğunlukla hipotez test etme, çıkarsamaya ait veya fen bilimlerinden gelen deneysel yöntemleri kullanmaktadırlar. Bu çalışmalara bakıldığında, intihar davranışını doğrusal ilerleyen neden sonuç terminolojisi içerisinde ele aldıkları görülmektedir (Hjelmeland ve Knizek, 2010). Nitekim, intihar davranışı çok yönlü bir fenomen olarak tanımlanmaktadır (Leenars, 2002). Bu anlamda, bu çalışmada temel amaç intihar davranışının birey için anlamına ve/ya anlamlarına odaklanmaktır. Özne, intihara yönelik düşünmeyi ve intihar davranışını kendisi ve çevresi için nasıl yorumlamaktadır? Dolayısıyla bu çalışmada intiharı açıklamak yerine intihar davranışını anlamak hedeflenmektedir. Bu yüzden bu araştırmada yöntem olarak bireylerin yaşadıkları bir olayı nasıl deneyimledikleri ve ona nasıl bir anlam verdiklerini keşfetmeyi amaçlayan Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz (YFA) yöntemi kullanılarak (Smith ve Osborn, 2003) öznenin sosyal ve kişisel dünyasında, intihar davranışı deneyimini hangi anlam üzerinden yapılandığı anlaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Güvenirliği

Pozitivist ve determinist yaklaşımı temel alan nicel araştırma yöntemlerinde araştırmacı, gözlemlenebilir ve ölçülebilir olguları ele alarak genelleme yapılabilecek bilgilere ulaşmayı hedeflemektedir. Nitel araştırma yöntemleri ise yapısalcı bir yaklaşımı içermektedir. Nitel araştırmada araştırmacı, bireylerin duygu, düşünce ve deneyim gibi öznel verilerini kullanarak, olgu ve olayları doğal ortamı içinde anlamaya ve açıklamaya çalışmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2014). Bu haliyle nitel araştırma yöntemlerinde nihai amaç ortaya nesnel bir gerçeklik koymaktan ziyade, olgu ve olayları araştırmacının ve katılımcıların öznel deneyimleri çerçevesinde ele alabilmek ve nitel araştırmanın güvenilirliği refleksivite, öznellik, teorik yorumlamanın ve verilerin yeterliliği ile ölçülebilmektedir (Morrow, 2005).

Öznelliğin kendine önemli bir yer bulduğu bu süreçte, araştırmacının kişiliği ve geçmiş deneyimleri araştırma sürecini etkilemektedir. Bu anlamda refleksivitenin, araştırmacının araştırmadaki etkisini göz önünde bulundurması açısından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir (Özbek Şimşek, 2019). Araştırmacının nötr bir pozisyonda bulunuyormuş gibi yapmadığı nitel araştırma yöntemlerinde, araştırmacının kendi duygu, düşünce, değer ve yargılarının farkında olması ve çalışmaya olan etkisini değerlendirme konusunda, okuyucuya

şeffaf olması çalışmanın güvenilirliğini artırmada önemli bir husus olarak değerlendirilmektedir. (Ritchie ve Lewis, 2003).

Sorumlu araştırmacı olarak, intihar girişiminde bulunmuş bireylerin deneyimlerine olan ilgim uzun yıllar öncesine dayanmaktadır. İntihar davranışını gerçekleştiren kişilerin düşüncelerini ve geçmişlerini her zaman merak etmiş, kim olduklarını, neler yaşadıklarını çeşitli kaynaklardan öğrenmeye çalışmışımdır. Nitekim şimdi, eyleme dökme olarak yorumladığım bu konuya olan merakımı ancak Lacanyen psikanaliz üzerine çalışarak anlamlandırabildim. Özellikle analizime başlamadan önce, Büyük Başka'yla olan ilişkimde anlaşılmadığımı hissettiğim zamanlarda ben de kendimi *bir şekilde* eylemlerle ifade etmeye çalışmaktaydım. Analizimde eyleme dökme davranışlarımı çalıştığım süreçte, intihar davranışını gerçekleştiren kişilere olan merakım da iyice artmış ve bu durumun bu kişileri “anlayamamamdan” kaynaklı olduğunu fark etmişim. Büyük Başka'yla olan ilişkide, Başka'ya yaşam itkisini ekarte ettirecek derecede bir uyumluluğun bende yarattığı duygular analizimde çalıştığım konular olmakla birlikte, analizimde çalıştığım bu konular, intihar girişiminde bulunan kişilerle yaptığım bu araştırmanın da ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Örneklem

Nitel araştırma yöntemlerinde, küçük örneklem gruplarının deneyimlerini anlayabilmek adına katılımcıları olabildiğince dar bir çerçevede toplayabilmek önemli bir noktadır (Sarı ve Gençöz, 2015). Bu anlamda homojen bir örneklem grubu oluşturabilmek için dört kritere dikkat edilmiştir. Bu kriterler intiharın üzerinden geçen süre, yaş, son iki yıldaki girişim sayısı ve eğitim durumları olarak belirlenmiştir. Genç yetişkin üniversite öğrencilerinde intihar girişiminin nasıl deneyimlendiği sorusundan hareketle, katılım şartı olarak genç yetişkin yaş aralığına denk gelen 20-26 yaş aralığı seçilmiş ve intihar girişiminin üniversite öğrencisi iken gerçekleşmiş olmasına dikkat edilmiştir. Bununla birlikte, katılımcıların intihar girişimlerinin son iki yılda gerçekleştiren kişilerden seçilmesinin sebebi, bu sürenin nispeten uzun bir süre olması nedeniyle katılımcıların intihar girişimleri sonrasındaki süreci nasıl deneyimlediklerini daha detaylı bir şekilde ele alabilmektir. Son olarak, son iki yılda bir kez intihar girişiminde bulunmuş olması şartı, katılımcılarda olası bir atağı tetiklememek ve katılımcıları korumak amacıyla araştırmacı tarafından belirlenmiştir.

Katılımcılar; üniversite öğrencisi iken, son 2 sene içerisinde bir kez intihar girişiminde bulunmuş, 22-26 yaş aralığında bulunan 2 kadın ve 2 erkekten oluşmaktadır. Katılımcıların demografik bilgileri ve intihar girişiminde kullandıkları yöntemler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Katılımcıların kimlik bilgilerini gizlemek adına, katılımcıların isim bilgileri değiştirilmiştir. Araştırmaya katılan bütün katılımcıların psikiyatrik tanısı bulunmaktadır. İki katılımcı majör depresyon tanısına, bir katılımcı obsesif kompulsif bozukluk tanısına, bir katılımcı da bipolar bozukluk tanısına sahiptir. Araştırmaya katılım şartlarında psikiyatrik tanı ve intihar yöntemi herhangi bir dışlama veya dahil etme kriteri olarak değerlendirmeye alınmamıştır.

Tablo 1.

Katılımcı Bilgileri

İsim	Yaş	Cinsiyet	Yöntem	Psikiyatrik Tanısı
Berkay	26	Erkek	Yüksek dozda ilaç alma	Obsesif kompulsif bozukluk
Müge	22	Kadın	Yüksek bir yerden atlama	Majör depresyon
Mert	26	Erkek	Yüksek dozda uyuşturucu alma	Bipolar bozukluk
Serap	25	Kadın	Yüksek dozda ilaç alma	Majör depresyon

Prosedür

Araştırmanın yapılabilmesi için Orta Doğu Teknik Üniversitesi Etik Kurulu'ndan gerekli izinler alınmış ve araştırma ilanları, sosyal medya aracılığıyla katılımcılara ulaştırılmıştır. Katılımcılar araştırmacıya e-posta yoluyla ulaşarak, gönüllü katılım taleplerini iletmışlerdir. Katılımcı sayısı fenomenolojik yorumlayıcı analiz rehberine uygun olarak belirlenmiştir (Smith ve Osborn, 2003). Bu bağlamda yoğun ve detaylı bir analiz için küçük bir örneklem grubu tercih edilmiştir. Görüşme öncesi, katılımcılar araştırma süreci ile ilgili bilgilendirilmiş ve sürecin tamamen gönüllülük esasına göre olduğu ifade edilerek, rahatsızlık hissetmeleri durumunda görüşmenin sonlanacağı bilgisi katılımcılarla paylaşılmıştır. Katılımcılarla yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler ortalama 45 dakika sürmüştür, görüşmeler ODTÜ Beşerî Bilimler Binasında, sorumlu araştırmacının ofisinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin temel içeriğini “intihar girişimine kadar olan psikolojik süreç; katılımcının sürece dair düşünceleri, hisleri ve yakın ilişkilerinin nasıl etkilendiği” gibi konular oluşturmaktadır. Bununla birlikte, görüşme sırasında katılımcıların çağrışımları teşvik edilmiş, kendileri için önemli olduğunu düşündükleri konular hakkında konuşmaları ve araştırma soruları dışında da kendilerini ifade etmeleri sağlanmıştır. Görüşme bitiminde,

katılımcılara katılım sonrası bilgi formu ile psikolojik destek servisleri ile ilgili bilgilendirme formu verilmiştir.

Veri Analizi

Katılımcılardan toplanan veriler, yarı-yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmış ve ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Kayda alınan görüşmeler, araştırmacılar tarafından fenomenolojik yorumlayıcı analiz ilkelerine uygun olarak analiz edilmiştir (Smith ve Osborn, 2003). YFA'nın (Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz) idiyografik yapısından dolayı öncelikle ilk görüşmenin analizine odaklanılmış ve ilk aşama olarak, ilk görüşmenin transkripti çıkarılmıştır. Bu aşamada, araştırmacılar transkripti defalarca okuyarak metne aşına hale gelmişlerdir. Daha sonra transkriptte dair notlar alınarak, ön temalar çıkarılmıştır. İkinci aşamada ise ikinci görüşmenin transkriptine geçilmiş ve ön temalar kullanılarak, ikinci görüşmenin temaları çıkarılmıştır. Bu işlemler sırasıyla bütün görüşmeler için tekrarlanmıştır. Son olarak bütün transkriptlerden çıkarılan temaların karşılaştırılmasıyla, ortak dört tema belirlenmiştir. Bu temalar “Mesaj vermek”, “Yakın İlişkinin Eksikliği”, “Kontrol kaybı” ve “Anneye yönelik olumsuz duygular” olarak adlandırılmıştır. İlgili temalar, transkriptten yapılan alıntılarla desteklenmiştir.

Bulgular

Bu çalışmanın amacı genç yetişkin bireylerde intihar girişimi deneyimini anlamaktır. Katılımcılarla yapılan görüşmeler, bireyin intihar davranışına yönelik pozisyonunun nasıl oluştuğunu anlayabilmek amacıyla Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Görüşmelerin analizi sonucunda dört tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar “Mesaj vermek”, “Yakın İlişkinin Eksikliği”, “Kontrol Kaybı” ve “Anneye yönelik olumsuz duygular” olarak adlandırılmıştır.

Mesaj Vermek

İlk tema “Mesaj vermek” olarak adlandırılmıştır. Bu temanın içeriğini katılımcıların yardım arayışları, yardım göremediklerine dair düşünceleri ve intihar girişimlerine atfettikleri anlamlar oluşturmaktadır. İntihar girişimini ailesine yönelik bir mesaj olarak tanımlayan Berkay'ın, intihar girişimiyle birlikte ailesine “beni ciddiye alın ve bana yardım edin” mesajını verdiği düşünülmüştür. Berkay bu süreci şu şekilde ifade etmiştir:

Ailemi aradım. Eve geleceğim dedim. Sonra telefonu kapatmış, ilaçları almış bırakmışım. Ya bulurlar, kurtarırlar işte kurtardılar hani... Annemler bakmışlar telefon kapalı, gelecekti bu çocuk, biliyorlar da depresyonda olduğumu. Aramışlar en yakın arkadaşımı, o da gelmiş bulmuş, hop apar topar hastaneye kaldırmışlar... Pek cidden, ciddiye almamışlardı o dönem beni. Ya dedim, bir daha yanınızda birisi depresyonda'yım derse lütfen şey yapın, yardım edin, etmeye çalışın hani ben sizden yardım istemeye geldim, gittim eve ağlaya ağlaya, dedim ben yapamıyorum, ya geçer ilaç kullanıyor atlatır filan oldular. Ama ya dedim bak bu size de bana ders olsun. Depresyonda'yım diyeni ciddiye alın ona göre davranın. O mesajı da verdim biraz onlara yani.

İntihar girişimi ile annesinden gizlediği bir durumun ortaya çıkacağını düşünen Serap, bu durumu şu cümlelerle ifade etmiştir: “Yataktan kalktım ve tüm ilaçlarımı tek tek çıkardım. İçtim ve şey bekliyordum: Filmlerdeki gibi sabah uyanamayacağım ve sabah insanlar beni burada bulacak. Benim annem eve çıktığını bilmiyordu o zaman, tek düşündüğüm şey annem çıktığını öğrenecekti”. Görüşmeler sırasında Serap annesi ile ilişkisinin kötü olduğunu ve annesinin ilgisizliğinin kendisini çok üzdüğünü ifade etmiştir. Bu bağlamda, Serap'ın annesiyle olan ilişkisindeki uzaklığı, annesine açık edecek bir şekilde intihar girişiminde bulunması anneye yönelik bir mesaj olarak düşünülmüştür.

Müge ise intihar girişimini annesinin baskısı karşısında, kardeşini ve kendisini korumak adına yaptığı bir eylem olarak tanımlamakta ve annesine “Biz neyi yanlış yaptık?” sorusunu sordurabilmeyi amaçladığını şu cümlelerle ifade etmiştir: “Psikiyatristim şöyle demişti:

Bayğıdır kötü bir durumdaymışsın. Nasıl? Bunu kimse nasıl fark etmedi?”. Psikiyatrist falan da (ailesinden bahsediyor) onlarla bayağı konuştu. O da birazcık şey demiş, siz sıkılmışsınız biraz falan demiş işte. Şey dediler sonra (ailesinden bahsediyor) “Niye sıktık biz seni bu kadar? Ne yaptık?” Hani neyi yanlış yaptık falan dediler. Böyle konuştuk anlaştık karşılıklı bayağı. Güzel oldu. Bir de annem, böyle benim üstümde çok baskıcıydı ders açısından. “Aman şöyle ol birinci ol” falan, benden daha hırslıydı yani bu konuda. Kardeşime de aynısını yapıyor... Hani ben bunları engellemek istiyorum, istedim. Ona baskı yapmasınlar istedim. Bir süre de işe yaradı ama mesela şimdi tekrar eskiye döndü.

Yakın İlişkinin Eksikliği

Katılımcıların hepsi kendilerini yakın hissettikleri birilerinin ve/ya kendilerine destek olmasını istedikleri kişilerin eksikliğine dair benzer deneyimler paylaşmaktadır. Bu anlamda ikinci temanın içeriğini bu eksiklik deneyimi oluşturmaktadır. Bu eksikliği “sevgi eksikliği” şeklinde deneyimlediği ifade eden Müge, kendini şu şekilde ifade etmektedir:

O gün (intihar girişiminde bulunduğu günden bahsediyor) mesela işte arayıp erkek arkadaşına bunu söyleseydim ya da o arkadaşım (o gün intihar düşünceleri aklına geldiğinde telefonla aradığı arkadaşısı) bana düzgün bir şekilde davranıp sadece “ya işte saçmalama, biz seni seviyoruz” falan deseydi bile ya da ne bileyim, belki annem öyle gelip bana bir sarılsaydı bile ben o, onu yapmazdım gibime geliyor. Çünkü o gün ihtiyacım olan tek şey, şeydi böyle, sevgi gibiydi. Sadece sevgi görmek istemiştin. Kendimi çok yalnız hissediyordum. Yalnız olmadığımı düşünmek istemiştin.

Mert ise eksiklik telafi edilmiş olsaydı intihar girişiminde bulunmayabileceğini belirtmiştir. Mert için ise bu eksiklik kendisine bağlanmış veyahut kendisinin bağlandığı birinin olmaması üzerinden deneyimlenmektedir:

Gerçekten intihara meyilli olduğumu fark ettiğim zamanki bunu fark etmem bayağı uzun zaman aldı... Ya bu şey gibi, dünyanın size ihanet ettiğini düşünüyor olmanız lazım bence. Çünkü ben öyle düşünüyordum... Yanımda yani hakikaten yakın olduğum, bir şekilde benim, bana bağlanmış ya da benim bağlandığım bir insan olsaydı yapabileceğimi zannetmiyorum yani (intihar girişiminden bahsediyor).

Kontrol Kaybı

“Kontrol Kaybı” teması ise katılımcıların intihar girişimleri öncesi ve sonrasında deneyimledikleri kontrol hissine dair düşüncelerini kapsamaktadır. Katılımcılar, intihar girişimleri öncesinde bedenleri, kararları ve davranışları üzerinde kontrolü kaybettiklerine dair duygu ve düşüncelere sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Berkay hayatının o döneminde ölüm düşüncesini, kontrol kaybına paralel olarak ortaya çıkan bir durum olarak ifade etmektedir. Berkay, kontrol kaybı deneyimini şu şekilde aktarmıştır:

Hatta alkole düştüm, esrar kullanıyordum. Hani hepsi bir arada, üst üste gelince bayağı kontrolüm kayboldu. Bayağı kötü uyanıyordum güne, bir de şey fark ettim, dengesiz uyanıyorum. Bazı gün mesela çok mutlu uyanıyordum, bazı gün çok kötü uyanıyordum. Yavaş yavaş o depresiflik artmaya başladı. En son şey yaptım zaten ya, dedim ben mantıklı düşünemiyorum. Bir de ölüm düşüncesi kafamda yer etti çıkmadı... (kısa bir sessizlik sonrası) kaydı gitti benim hayatım elimden karıştı her şey toparlayamıyorum.

Katılımcılar, kontrol kaybını deneyimledikleri süreç boyunca intihar düşüncesinin akıllarının bir köşesinde bulunduğunu ancak bu konuda harekete geçebileceklerini düşünmediklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte katılımcılar, intihar girişiminde buldukları anı, kontrollerinin kaybolduğu ve dürtüsel bir an olarak ifade etmişlerdir. Bu

anlamda Berkay, intihar davranışını “*yapmayacağımı düşündüğü bir şey*” olarak tanımlamaktadır:

Sürekli aklımda vardı intihar düşüncesi ama kesinlikle hap içerek yapmam diyordum... Kafamın içindeki bir şeydi ve planlamıyordum, aslen yapmam diyordum ve atlatırım gözüyle bakıyordum. O gün bir anda oldu cidden. Ben uyumaya (uyumak için odasına yürüdüğünden bahsediyor) yürürken raflarda gördüm ilaçları. Bir an sonra baktım ilaçları içiyordum. Hipnotik bir andı benim için.

Müge ise intihar girişiminde bulunmasını “*yaptığına inanmadığı bir şey*” olarak ifade etmektedir: “Odanın içerisinde dolaşıyordum. Sonra işte yatağın üstüne oturdum falan böyle orada film koşturdu yani... Gözümü hastanede açtım ve “ne oldu?” dedim hani... O anda böyle yaptığıma bile inanmadım. Yani gerçekten anlamıyorum, böyle nasıl oldu?”.

Bununla birlikte, katılımcılar intihar girişimleri sonrası kontrol kaybı hissinden uzaklaştıklarını, kendilerine dair inançlarının ve hayatlarını ilgilendiren konulara dair (akademik, mesleki ve ilişkisel konular) ilgi ve motivasyonlarının arttığını belirtmişlerdir. İntihar girişimi sonrasında yoğun bir iyileşme süreci geçiren Müge bu süreci şu şekilde ifade etmektedir:

Bunu da atlattım, bunu atlatmak da benim için çok güzel bir ders oldu. Çünkü ben ilk düştüğümde doktorlar bir sene içerisinde yürümeye başlar demişlerdi, ben üç-dört ay sonra falan ayağa kalkmıştım, yani şeyle yürümeye başlamıştım koltuk değneğiyle hani. İnanılmaz bir iyileşme süreci yaşadım. Çünkü böyle çok çabaladım gerçekten, fizik terapiye gidiyordum, bütün hareketleri yapıyordum. Böyle kendimi bırakmadım yani çok uğraştım geri ayağa kalkabilmek için. Bunları da gördükten sonra dedim, yani işte yapabilirim. Bir de dedim ya düştükten sonra anlayamadım, ne olduğu fark edemedim bile ve gerçekten atladığım fark edince kendime çok kızdım. Dedim sen ne kadar güçsüz bir insansın, ama ondan sonra bunları atlatınca dedim ki işte ben güçlü bir insanım hani, bunu da atlatacağım.

Mert ise intihar girişimi sonrası kontrol hissini “*kendini toparlamak*” şeklinde ifade etmektedir: “*Hayatta kendimi toparlamaya uğraştığım bir aşamadayım. Hayattaki her şey biraz dinamik, iş koşullarım olsun falan. O yüzden erken kalkayım diye uğraşıyorum. Belki spora başlarım... bir yandan terapiye gidiyorum, kendimi toparlamaya uğraşıyorum.*”

Anneye Yönelik Olumsuz Duygular

Son tema “Anneye yönelik olumsuz duygular” temasıdır. Katılımcılar, görüşmelerde yoğun bir şekilde anneleri ile olan ilişkilerinden ve bunun hayatlarına olan etkilerinden

bahsetmişlerdir. Bu tema, katılımcıların anneleri ile olan ilişkilerinde yaşadıklarını ifade ettikleri inatlaşma, öfke ve hayal kırıklığı duygularını içermektedir.

Annesini oldukça dindar bir kadın olarak tanımlayan Berkay, inanç konusunda kendisinden bahsederken; bir anda annesinin tam zıttı bir pozisyon aldığını belirterek konuşma akışını değiştirmiştir. Sözlerine bu durumun annesi ile olan ilişkisinde sorunlara neden olduğunu belirterek devam etmiştir:

Ateistim bu arada, annem çok Müslüman bir kadındır... O gün de dedim zaten (annesinden bahsediyor) sen benim ateist olmamı hiçbir zaman sindiremedin, hiçbir zaman da sindiremeyeceksin. Bu yüzden de benim söylediğim her şey sana batıyor, cidden öyle ama hani mantıklı olsun, mantıksız olsun. Benim sunduğum her görüş annem tarafından saçma olarak algılanıyor. Çünkü biliyorum içten içe beni suçluyor, inanmıyor diye.

Geçmişte annesi ile çok yakın olduklarını ifade eden Mert ise, bu yakınlığın artık mevcut olmadığından bahsederken “*annesinin istediği gibi*” olmadığını ifade etmiştir. Bu duruma olan öfkesini ve hayal kırıklığını ise şu şekilde dile getirmektedir:

Bir yaşıma kadar annemle tabiri caizse kış kışaydık... Liseden itibaren şey oldu. Hani annemle ayrılmaya başladım büyük ihtimalle... Karakter ayrışması diye yorumluyorum ben bunu. Yani... Çünkü hani birbirimize -annem bana öyle bakmıyordur büyük ihtimalle de ben biraz hani problemlili bir insan olduğum için- annemi, yani istediğim gibi hayal ettiğim gibi çıkmadı mı annem ne diyeyim, çok kötü tabirler kullanacağım diye de korkuyorum aslında.

Serap ise annesiyle istediği gibi bir yakınlığın artık mevcut olmamasını “*vazgeçmek*” olarak ifade etmekte ve bu durumu şu şekilde anlatmaktadır:

Annemle de son beş yıldır sanırım, evet son 5-6 yıldır çok iyi değiliz. Eskiden çok arkadaş gibiydik ama sonradan değiliz... bir anne bir çocuğunu nasıl bu kadar yok sayabilir, nasıl bu kadar vazgeçebilir bunu bir türlü kabullenemiyordum. Hani çünkü şey diye düşünüyorum, anne çocuğa emek veriyor çocuk anneye emek vermiyor. Biz kolay vazgeçebiliriz ama onlar bizden vazgeçemezlermiş gibi geliyor bana. Ama vazgeçilebiliyormuş. Sonra, ilk başta çok üzülüyordum çok sinirleniyordum. Ya böyle çok öfkeliydim daha doğrusu. Ama, artık değilim ya...

Tartışma

Bu çalışmada amaç genç yetişkin bireylerin intihar girişimi deneyimlerini anlayabilmektir. Görüşmeler yorumlayıcı fenomenolojik analiz yöntemi ile analiz edilerek, öznenin intihar davranışı ile olan ilişki süreci anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu bağlamda ilgili

çalışma, bireylerin ilişkileri, intihar girişimine kadar olan süreçleri ve intihar girişimlerinin hayatlarında yarattığı etkiyle ilgili araştırma soruları içermektedir. Araştırmanın sonucunda “Mesaj vermek”, “Yakın ilişkinin eksikliği”, “Kontrol kaybı” ve “Anneye yönelik olumsuz duygular” olmak üzere dört farklı tema elde edilmiştir.

İlk tema “Mesaj vermek” olarak adlandırılmıştır. Lacanyen teoriye göre ölüm gerçek düzlemde oluşan bir delik olarak tanımlanmaktadır. İntihar davranışı ise eyleme dökme ve eyleme geçme olarak değerlendirilmektedir. Freud’a göre eyleme dökme “hatırlamak” ile ilişkilidir. Lacan, eyleme dökmenin hatırlama ile olan ilişkisine katılmakla birlikte, hatırlama davranışının öznel arası bir boyutunun da bulunduğunu belirtir. Bu bağlamda hatırlama davranışı sadece bir şeyi bilince çağırarak ilgili değil, aynı zamanda onu dil yoluyla Başka’ya aktarmakla da ilgilidir. Lacan Başka’nın özneye sağırlaştığı durumlarda öznenin mesajını sözle aktaramadığını ve öznenin mesajını eylemlerle ifade etmek durumunda kaldığını belirtir (Evans, 2006). Dolayısıyla, eyleme dökmenin doğrudan Başka’ya yöneltilmiş bir mesaj özelliği taşıdığı söylenebilir. Bununla birlikte, eyleme dökme ve eyleme geçme Başka ile ilişkilendirme yönüyle birbirinden ayrılmaktadır. Eyleme dökme de özne hala sahne içinde kalmakta, eyleme geçme de ise özne bütünüyle sahneden çıkmaktadır. Bu anlamda katılımcıların intihar girişimleri simgesel ağdan çıkışı temsil eden eyleme geçmeden ziyade Başka ile ilişkilendirmelerini devam ettirmeleri açısından eyleme dökme olarak yorumlanmıştır. Görüşmelerin analizleri sonucunda katılımcıların kendileri için Başka konumunda bulunan kişilere göndermek istedikleri bir mesajın olduğu düşünülmüştür. Görüşmelerin analizi sonucunda, katılımcıların taleplerini simgesel yollarla Başka’ya iletemediklerine ve/ya Başka tarafından mesajlarının alındığına dair dönüt almadıklarına yönelik düşüncelere sahip oldukları düşünülmüştür. Bu bağlamda Başka pozisyonunda konumlandıkları ebeveynleri tarafından yardım çağrıları dikkate alınmayan ve bunun sonucunda intihar girişiminde buldukları düşünülen katılımcıların, intihar girişimleri Başka’ya verilen bir mesaj olarak yorumlanmıştır. Öznenin biricikliğinden dolayı bu mesajın içeriği değişmekle birlikte katılımcıların ifadelerinden, bu mesajların aile baskısına verilen tepkiyi ve aile ilişkilerindeki uzaklığı göz önüne serme niyeti taşıdıkları düşünülmüştür.

Lacan’a göre intihar Başka’dan istenen bir onaylanma isteğidir (Lacan, 2014). Özne, eyleme dökerek bir nevi Başka’ya olan bağlılığını onaylamaktadır. Bu anlamda eyleme dökme davranışı, nihai bir sahneden çıkma isteği taşımanın aksine Başka’ya yönelik bilinçdışı niyeti ihtiva etmeye devam etmektedir. Bununla birlikte psikanalitik yaklaşımda dil sürçmeleri bilinçdışından kaçan niyetler olarak ele alınmaktadır (Evans, 2006). Görüşmeler sırasında, Berkay adlı katılımcının “*İnşallah- aman Allah’tan ölmedim gibi bir şeyim hiç olmadı*” şeklinde bir dil sürçmesi yaptığı görülmüştür. Katılımcının “İnşallah ölmedim” diyerek

sürçmesi, bireyin bilinçdışı niyetinin hayatını sonlandırmak olmadığı şeklinde yorumlanmıştır. Bu bağlamda Berkay da dahil olmak üzere bütün katılımcıların intihar girişimleri; eyleme dökme ve Başka'nın arzusunda yer alabilmenin bir yolu olarak yorumlanmıştır.

İkinci tema ise “Yakın ilişkinin eksikliğidir”. Görüşmeler sırasında katılımcılar, temel olarak kendilerini yakın hissettikleri birilerinin ve/ya kendilerine destek olabileceğini düşündükleri kişilerin desteğinin eksikliğinden bahsetmişlerdir. Öyle ki katılımcılar için bu kişilerin ve desteklerinin eksikliği o kadar yoğun bir şekilde deneyimlenmektedir ki katılımcılar, eksikliğin telafisinin olduğu bir durumda intihar teşebbüsünde bulunmamış olabileceklerini ifade etmişlerdir. Bu söylemler doğrultusunda, katılımcıların yakın ilişkide bulunmak istedikleri kişiden bir talepleri olduğu ancak bu taleplerin karşılanmadığı düşünülmüştür. Lacanyen teoride talebin (*demand*) iki fonksiyonu bulunmaktadır: İhtiyacın sözcülenmesini sağlarken sevgi için de bir talep oluşturmaktadır. Bu anlamda Lacan, bebeğin ağlamasının sadece içgüdüsel bir tepki olmadığını, bebeğin aslında simgesel düzene entegre senkronik ağlamalar gerçekleştirdiğini belirtmektedir (Lacan, 2020). Yani, biyolojik açıdan kendi ihtiyaçlarını gidermekte yetersiz olan çocuk, ihtiyaçlarını sese dönüşmüş bir şekilde ifade etmek yani talep etmek zorundadır. Bu ihtiyaçlar ise bir başkası, yani anne tarafından karşılanmalıdır. Nitekim, Lacanyen teoride çocuğun ihtiyacı olan nesnenin bir başkası tarafından karşılanması aynı zamanda Başka'nın sevgisinin göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Dolayısıyla, talep ihtiyacın sözcülenmesini sağlarken aynı zamanda da sevgi talebine dönüşmektedir. Bu dönüşüm talebin, simgesel fonksiyonunun gerçek fonksiyonunu geri plana itmesine neden olmaktadır. Bu nedenle, ihtiyaç (*need*) giderilmiş olsa bile sevgi açlığı, sonsuz ve doyumsuzdur. Lacan'a göre bu açlık ve doyumsuzluk arzunun doğasını oluşturmaktadır (Evans, 2006). Lacan, talebin tatmin edilmediği durumlarda öznenin frustrasyona uğradığını belirtmektedir (Lacan, 2020). Frustrasyon temelde annenin, çocuğunun sevgi talebini reddetmesi olarak tanımlanmaktadır. Yukarıda da değinildiği üzere, çocuk için nesnenin gerçek fonksiyonundan (beslenme, bakım) ziyade simgesel fonksiyonu (annenin sevgisi) daha önemlidir. Ancak, frustrasyon durumunda anne için çocuğun biyolojik ihtiyaçlarını tatmin etmek, sevgisinin önüne geçmektedir. Örnek vermek gerekirse, çocuk annesine acıktım dediğinde, mesele annenin ne yemek yaptığı değildir. Buradaki önemli nokta, yemeğin çocuğa nasıl sunulduğudur. Yemek çocuğun önüne mi atılıyor yoksa çocuğa güzel güzel yediriliyor mu? Lacan'a göre biyolojik ihtiyaçların tatmini, sevgiye olan talebin inkâr edilmesinin telafisi olarak yorumlanmaktadır. Bununla birlikte, frustrasyon nesnesi gerçektir ancak eksikliği imgesel düzene aittir ve bu imgesel eksiklik, özne tarafından imgesel bir yara gibi deneyimlenmektedir (Uçar, 2018). Bu bağlamda katılımcılar için yakın olan kişinin

eksikliği gerçektir ve bu kişinin eksikliği imgesel düzende deneyimlenmektedir. Öyle ki katılımcılar, yakın bir ilişkinin eksikliği olmasaydı intihar girişiminde bulunmayacaklarını söylemektedirler. Bu bağlamda frustrasyon kavramı özne için tatmin içermeyen ve arzulanan bir şeyin yokluğudur. Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucu, bazı katılımcıların doğrudan anneleri üzerinden, bazı katılımcıların ise isim vermeden, bazı katılımcıların da yakın çevrelerinden talep ettikleri ancak elde edemedikleri bir sevgi talepleri olduğu düşünülmüştür. Bununla birlikte taleplerinin Başka'ya ulaşmadığını düşünen katılımcıların yoğun bir frustrasyon deneyimledikleri düşünülmüştür. Bu bağlamda, katılımcıların intihar girişimleri de Başka'ya olan bu taleplerini eyleme dökerek iletmeye çalışmaları şeklinde yorumlanmıştır.

Üçüncü tema “Kontrol Kaybı” olarak adlandırılmıştır. Görüşmelerin analizi sonucunda katılımcıların, yaşamlarının çeşitli alanlarını etkileyen bir kontrol kaybı deneyimledikleri düşünülmüştür. Düşünceleri ve bedenleri üzerindeki kontrolü kaybettiklerini düşünen katılımcılar bu kayıp hissi karşısında üzüntü, endişe ve öfke gibi duygular deneyimlediklerini dile getirmişlerdir. Bununla birlikte, katılımcılar bu söz konusu kontrol kaybı hissini intihar girişiminden önceki süreçte ortaya çıktığını belirtmekte ve intihar girişimlerini “*bir an için*” vuku bulan ve kontrollerinin dışında gelişen bir durum olarak ifade etmektedirler. Psikanalitik yaklaşımda eyleme dökme “öznenin sıradan davranış örüntülerinin görece dışında olan, dürtüsel bir boyut sergileyen” ve “böylece öznenin genel faaliyetleri içinden ayırt edilmesi oldukça kolay olan eylemler” olarak tanımlanmaktadır (Laplanche ve Pontalis, 1967). Bu bağlamda, katılımcıların intihar girişimlerinin de dürtüsel doğaları göz önünde bulundurularak, eyleme dökme olarak yorumlanabileceği düşünülmüştür. Daha önce de değinildiği üzere Lacanyen teoride ise eyleme dökme bir iletişim tarzı olarak yorumlanmaktadır. Özne kendini simgesel düzen içinde, yani dil yoluyla Başka'ya ifade edemediği zaman mesajını eylemlerle ifade etmek durumunda kalmaktadır (Rowan, 2010). Bu bağlamda katılımcıların, kontrol kaybı deneyimlerine dair söylemleri, kendini simgesel düzende ifade edemedikleri ve algıladıkları problemler ile imgesel düzlemde başa çıkmaya çalıştıkları şeklinde yorumlanmıştır.

Dördüncü ve son tema ise “Anneye yönelik olumsuz duygular” temasıdır. Bu temanın içeriğini anneye duyulan inatlaşma, öfke ve hayal kırıklığı duyguları oluşturmaktadır. Görüşmelerin analizleri sonucunda, bütün katılımcılar çeşitli sebeplerden dolayı annelerine karşı yoğun bir öfke beslediklerini dile getirmişlerdir. Öfkelerinin ortak noktasını ise anneye olan ilişkinin yakınlığı ve uzaklığı konuları oluşturmaktadır. Psikanalitik yaklaşımda anne ile olan ilişki, kendine oldukça önemli bir yer bulmaktadır. Özne için Başka konumundaki ilk kişi annedir. Bununla birlikte Lacanyen psikanalizde Başka'nın tanımı “dilek ve isteklerimize davet edilmediği halde bir istilacı gibi nüfuz eden, bize diğerlerinin arzusu hakkında ve onlarla nasıl

iletişim kurabileceğimiz hakkında ipucu veren” olarak yapılmaktadır (Fink, 1995). Arzu ise her zaman Başka'nın arzusudur. Bu arzu hem Başka'nın arzu nesnesi olmayı hem de Başka tarafından tanınmayı içermektedir (Fink, 1997). Bununla birlikte bütün katılımcılar, anneleri ile olan ilişkilerinde, annelerinin isteklerinin zıttı yönünde hareket etmelerini aralarında ciddi bir anlaşmazlık konusu olarak ifade etmiştir. Her ne kadar katılımcılar, Başka konumunda olan annelerinin arzusunun zıttı yönde ilerlediklerini ifade etseler de içinde buldukları konum nedeniyle bu durum yine de Başka'nın arzusunun peşinden gittikleri şeklinde yorumlanmıştır.

Bununla birlikte, Freud haz ilkesi nedeniyle itkilerimizin bir nesneye bağlandığını ancak bu nesneyle çok yakın bir bağlanmanın fiksasyona neden olduğunu belirtmektedir. Bu yakınlığın ölüm itkisini tetiklediğini belirten Freud, intiharın da bu nesneyle olan özdeşim sonucunda gerçekleştiğini belirtmektedir (Canbolat ve Gençöz, 2019). Bu durum katılımcıların görüşmeler sırasında yaptıkları dil sürçmeleri ile de desteklenmektedir: “*Belki annem öyle gelip bana bir sarılsaydı bile ben o, onu yapmazdım gibime geliyor*”. Müge'nin ifadesinde de görülebileceği üzere annesi ile kurduğu özdeşim “Ben o” şeklinde kendini göstermektedir. Nitekim, Freud'a göre öznenin özdeşim kurduğu bu sevilen nesnenin kaybı öznedeki saldırganlık yaratmakta ve bu nesneye olan saldırganlık yön değiştirerek, öznenin kendisine yönelmektedir (Lees ve Stimpson, 2002). Bu bağlamda katılımcıların geçmişte çok yakın ilişkide buldukları annelerine olan bilinçdışı saldırganca hislerini kendilerine yöneltmiş oldukları düşünülmüştür.

Son olarak bu çalışmadaki sınırlılıklara değinmek gerekmektedir. Homojen bir örneklem oluşturma bağlamında, tüm katılımcıların aynı cinsiyette ve aynı psikiyatrik rahatsızlığa sahip olmamaları bu araştırma için bir sınırlılığa neden olmaktadır. Bu anlamda katılımcıların cinsiyetleri oldukça önemlidir çünkü Freud'a göre kadın ve erkeklerin seçtikleri intihar yöntemleri farklılaşmaktadır. Bu da kişilerin intihar deneyimleri ve bu deneyime atfettikleri anlamları değiştirebilmektedir. Bununla birlikte, Freud erkeklerin yöntem olarak daha çok ateşli silahları kullandığını belirterek, bunun penisin bir ikamesi olduğunu söylemektedir. Kadınlar ise daha çok aşırı dozda ilaç ve yüksek bir yerden atlama şeklindeki yöntemleri tercih etmekte ve Freud bu durumu hamilelik arzusu olarak yorumlamaktadır (Canbolat ve Gençöz, 2019). Bununla birlikte günümüz istatistikleri de kadın ve erkeklerin intihar yöntemlerinin farklı olduğunu (Özcan, Şenkaya, Özdin ve Dinç, 2016) ve yöntemler arası farklılığın Freud'un tespiti ile paralel olduğunu göstermektedir. Ancak hedef örneklem kitlesinin kolay erişilebilir olmaması nedeniyle araştırma mevcut katılımcılar ile yürütülmüştür. Bu sınırlılığın yanı sıra bu çalışmanın gelecek çalışmalara oldukça katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Uluslararası literatürde intihar davranışına yönelik nitel araştırmalar oldukça enderdir. Bu durum Türkçe literatür için de geçerlidir. Bu çalışma,

bilindiği kadarı ile Türkiye’de intihar girişimlerini nitel bir araştırma yöntemi ile Lacanyen teori üzerinden tartışan ilk çalışmadır. Bu nedenle bu çalışma literatüre değerli bir katkı sağlıyor olmakla birlikte daha sonraki çalışmalarda psikiyatrik rahatsızlık, cinsiyet ve intihar girişimi yöntemi gibi değişkenlerde homojenliğe dikkat edilmesinin, intihar davranışının doğasını anlayabilmek adına önemli olacağı düşünülmektedir.

Tüm bu bilgilerin işığında, klinik ortamda yapılacak görüşmelerde simgesel bir çalışmanın faydalı olabileceği düşünülmüştür. Çalışmada ortaya çıkan sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda eyleme dökme niteliği taşıyan intihar girişimlerinde, dil üzerinden yapılan bir çalışmanın etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda bu kişilerle yürütülecek olan terapi süreçlerinde, simgesel bir çalışma öznenin kendi imgeseline sıkışıp kalmasını engelleyerek, öznenin kendi niyet ve arzularını daha iyi anlama fırsatını bulmasını sağlayabilecektir. Böylelikle kendini simgesel yollarla ifade edebilen öznenin, kendini eylemleri üzerinden ifade etmeye olan ihtiyacının azalacağı düşünülmektedir (Lacan, 2014).

Kaynakça

- Canbolat, F. ve Gençöz, T. (2019). İntihara ilişkin psikanalitik kuramlar: Freud ve sonrası. İçinde H. Devrimci Özgüven, H. & M. Sercan (Ed.). *İntiharı Anlama ve Müdahale: Temel Kitap* (s. 64-72). Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği.
- Canbolat, F., Uçar, S., Aydoğ, S. ve Gençöz, F. (2019). İntihara ilişkin psikanalitik kuramlar: Lacan. İçinde H. Devrimci Özgüven, H. & M. Sercan (Ed.). *İntiharı Anlama ve Müdahale: Temel Kitap* (s. 73-84). Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği.
- Crocker, L., Clare, L. ve Evans, K. (2006). Giving up or finding a solution? The experience of attempted suicide in later life. *Aging Mental Health*, 10(6), 638-647.
- Evans, D. (1996). *An introductory dictionary of Lacanian psychoanalysis*. London: Routledge.
- Fink, B. (1997). *A clinical introduction to Lacanian psychoanalysis: Theory and technique*. USA: Harvard University Press.
- Fink, B. (1995). *The Lacanian subject: Between language and jouissance*. New Jersey: Princeton University Press.
- Freud, S. (2019). *Yas ve melankoli* (L. Uslu, Çev.). İstanbul: Cem Yayınevi (1917).
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hekimoğlu, E. C. ve Bilik, M. Z. (2020). Freud'dan Lacan'a kaygı. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 7(3), 336-367.
- Hjelmeland, H. ve Knizek, B. L. (2010). Why we need qualitative research in suicidology. *Suicide & Life-Threatening Behavior*, 40(1), 74-80.
- Lacan, J. (2014). *The seminar of Jacques Lacan. Book X: Anxiety* (A. R. Price, Çev.). Cambridge, UK: Polity Press. (1962-1963).
- Lacan, J. (2020). *The seminar of Jacques Lacan. Book IV: Object relations* (A. R. Price, Çev.). Cambridge, UK: Polity Press. (1956-1957).
- Laplanche, J. ve Pontalis, J. B. (1967). *The language of psycho-analysis*. (D. Nicholson-Smith, Çev.). London: Hogarth Press. (1973).
- Lees, J. ve Stimpson, Q. (2002). A psychodynamic approach to suicide: A critical and selective review. *British Journal of Guidance and Counselling*, 30(4), 341-352.
- Morrow, S. L. (2005). Quality and trustworthiness in qualitative research in counseling psychology. *Journal of Counseling Psychology*, 52(1), 250-260.
- Nock, M. K., Borges, G., Bromet, E. J., Cha, C. B., Kessler, R. C. ve Lee, S. (2008). Suicide and suicidal behaviour. *Epidemiologic Reviews*, 30(1), 133-154.
- Öncü, B. (2019). İntihar davranışı: Tanım, epidemiyoloji ve risk etmenleri. İçinde H. Devrimci Özgüven, H. & M. Sercan (Ed.). *İntiharı Anlama ve Müdahale: Temel Kitap* (s. 93-110). Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği.
- Özbek Şimşek, D. (2019). *There is more to it than just being thin: An interpretative phenomenological analysis of patients' perceptions of anorexia nervosa*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Özcan, B., Şenkaya, S., Özdin, Y. ve Dinç, A. (2016). Türkiye'deki intihar vakalarının çeşitli kriterlere göre istatistiksel olarak incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(1), 11-34.

- Ritchie, J. ve Lewis, J. (2003). *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers*. London: Sage.
- Rowan, A. (2000). The place of acting out in psychoanalysis: From Freud to Lacan. *Psychoanalytische Perspectieven*, 41(42), 83-100.
- Sarı, S. ve Gençöz, F. (2015). Shame experiences the underlying depression of adult Turkish women. *Qualitative Health Research*, 26(8) ,1102-1113.
- Sercan, M. (2019). Kendine kıymanın zaman içindeki yolculuğu. İçinde H. Devrimci Özgüven, H. & M. Sercan (Ed.). *İntiharı Anlama ve Müdahale: Temel Kitap* (s. 1-36). Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği.
- Smith, J. ve Osborn, M. (2003). Interpretative phenomenological analysis. *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods*. London: Sage.
- Soleim, K. (2012). Who comes after the act. Erişim adresi: <http://www.lacan.com/symptom13/who-comes.html>
- Uçar, S. (2018). *Father loss during early childhood*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Yazar Notu

Her zaman olduğu gibi bu çalışmada da teorik bilgisini ve klinik tecrübesini benimle paylaşmaktan geri durmayan Münevver Zuhale Bilik'e; çalışmanın veri toplama aşamasındaki yardımları, yazım sürecinde bana olan güveni ve desteği ile canım kardeşim Nazlıhan Demir'e ve son olarak, birlikte çalışmaktan çok keyif aldığım, bu çalışmanın da İngilizce son okumasını yapmış olan ve ortaya harika bir iş çıkardığını düşündüğüm Sevgili Erk. N. Günce'ye çok teşekkür ederim.

Acting Out: A Qualitative Study Exploring the Experiences of Individuals who have Attempted Suicide

Summary

'Suicidal behaviour' is defined as acting on a desire to kill oneself or considering undertaking any such actions. A person's suicide-related thoughts and plans, suicide attempts, and successful suicides are all considered to be examples of 'suicidal behaviour'. Psychoanalytic approaches highlight the importance of studying unconscious motives, instead of relying on simple, easily deduced cause-and-effect relationships. According to Freud, suicidal behaviour occurs when one has violent feelings towards someone else but directs those violent feelings towards oneself instead. Those violent emotions have been linked with a death drive. Thus, according to psychoanalytic approaches, suicidal behaviour reflects the death drive. On the other hand, according to Lacanian psychoanalysis, suicidal behaviour reflects the desire of the Other.

The main aim of this study is to understand the experiences of individuals who have attempted suicide. Hence, the interviews focus on understanding what the suicide behaviour means to the participants. To this end, semi-structured interviews were conducted with four participants who attempted suicide in the two years prior to the interviews. The interviews were analyzed using Interpretative Phenomenological Analysis, a method which enables in-depth analysis of individuals' experiences and describes the meanings which individuals attribute to . The data analysis reveals four main themes. These themes have been discussed in light of Lacanian theories. The first theme is *giving a message*. The participants described that their suicide attempts served to convey message to others. The theme consists of participants' search for support, their feelings of helplessness and the meanings they attribute to suicide attempts. The second theme is *the lack of people with whom the participant has a close relationship*. The interviewees described feelings of emptiness due to a lack of close relationships in their lives. The third theme is *the sense of losing control*. The interviewees indicated that they had a drive to end their life and they attempted suicide at a time when they had lost control of their life. The final theme centers on *negative emotions towards mothers*. Interviewees provided lengthy accounts of the problems they experience in their relationships with their mothers. According to Lacanian theory, the Other is the mother and the desire always belongs to the Other. Thus, the interviewees' suicide attempts are interpreted as the desire to be known and approved by the Other. Similarly, the theme of *the lack of people with whom the participant has a close relationship* overlaps with the Other and is related to a

feeling of lack. According to Lacan, when the subject is unable to convey a message to the Other within the symbolic order, that is, using language, the subject resorts to *acting out* instead. Thus, the themes of *the sense of losing control* and *giving a message* have been interpreted as *acting out*. Psychoanalytic approaches define *acting out* as the subject's efforts to confirm his attachment to the Other. In light of the overall analyses and themes, it is argued that all themes are strongly related to the Other. The subject, instead of passage to act, remains on scene and tries maintaining his relationship with the Other.